
Ramo MASLEŠA¹

**Oblikovanje sigurnosne politike na nivou
Bosne i Hercegovine**

**Formulation Of Security Policy On The Level Of
Bosnia And Herzegovina**

Sažetak

Velika gibanja u odnosima među državama i sve prisutnije transnacionalne organiziranosti u raznim područjima, međunarodni konflikti, te velike poteškoće u prevenciji i upravljanju raznim krizama, traže od odgovarajućih sigurnosnih organa da na osnovu globalnih sigurnosnih ciljeva iznađu najefikasnije mjere i aktivnosti sa potrebnim sredstvima, koje će u svojoj isprepletenosti, korelaciji i suprotstavljenosti ličnih, grupnih i drugih zahtjeva i interesa, dovesti do potrebe zajedničke angažiranosti koja ima presudan značaj za nacionalnu sigurnost. Bosna i Hercegovina je još uvijek izložena raznim oblicima i vidovima ugroženosti. Nepostojanje sistemskog i konzistentno operativno-stručnog, profesionalnog i pravovremenog reagiranja, usložnjava u velikoj mjeri sigurnosnu zbilju. Opterećenost na području unutrašnje sigurnosti direktno se odražava na sposobnost BiH da se aktivnije uključuje u već poznate integracione procese koji se odvijaju u raznim oblastima. Nepravovremeno ili sporo reagiranje na te raznolike izazove, dovodi do improvizirajućih postupaka, što u krajnjoj instanci vodi ka destabiliziranju sigurnosti u svakom društvu. Kreiranje politike sigurnosti postaje veliki izvor stvarnih varijabli u odnosu prema problemima same nacionalne sigurnosti.

---

¹ Dr. sci., docent na Fakultetu kriminalističkih nauka u Sarajevu

Sigurnosna politika

Prije elaboriranja ovog relevantnog pitanja, nužno je ukazati na bitne pre-mise koje uslovljavaju oblikovanje sigurnosne politike. Politička vlast zauzima centralno mjesto u svakom organiziranom društvu. Svi drugi oblici organizacije vlasti u okviru podsistema jedne države su zavisni od političke vlasti. Međutim, "fenomen politike ne obuhvata samo državu, niti se poklapa isključivo sa političkom vlašću u njenim unutrašnjim i spoljnim aspektima. Obuhvatajući vlast i kao odnos i kao strukturu, fenomen politike pokriva i složeni proces organskih odnosa i protivrječnosti između vlasti i društva, kao i sve spontane i organizovane oblike koji se iz tog javljaju." (J. Đorđević, u predgovoru Ž. Mejno, 1960., str.49). Od samog ustanovljenja državne vlasti i raznih zakona, postojala je opravdana bojazan od samovolje, nezakonite upotrebe i proširenja ovlaštenja i raznih vidova bezakonja uz pomoć politike moći. Tako su nastojanja i borba za ograničavanje i vezivanje političke vlasti zakonom kroz čitavu političku historiju bila imperativni pratilac u svim periodima razvoja ljudskog društva. Stoga je najbitnije da politika u demokratskom i civilnom društvu ne treba imati direktni utjecaj na sigurnosnu strukturu u operacionalizaciji, odnosno sprovođenju zakona, osim u slučajevima kada se u Parlamentu donose zakoni za subjekte sistema sigurnosti. Na taj način oni od Parlamenta dobijaju demokratsku legitimaciju za primjenom državne sile u očuvanju sigurnosti društva. Niko nema pravo da direktno kao politički akter onemogućava potrebno djelovanje organa i službi sigurnosti, koje je u funkciji održanja reda i sigurnosti u zajednici. To bi dovelo do toga, da uspostavljeni politički sistem i u njemu oblikovana organizacija državne vlasti sa stabilnim pravno-sigurnosnim sistemom počinje pokazivati svoju disfunkcionalnost. Sagledavajući ulogu i funkciju sigurnosnog sistema u društvu, nameće se pitanje odgovarajuće političke neutralnosti koja se mora kretati u ustavno-zakonskim okvirima, odnosno profesionalnom izvršavanju zakonom propisanih zadataka. Osnovni preduslov za to jeste oblikovanje i provođenje optimalne sigurnosne politike. Politika u širem značenju podrazumijeva usmjeravanje ljudske djelatnosti u određenom pravcu radi ostvarenja optimalnih ciljeva. Usmjeravanje društva politika vrši uz pomoć uspostavljene državne vlasti. Također, vrlo često možemo čuti da je politika umjetnost vladanja. Ako je to tako i sigurnosna politika implicira potrebu da na konzistentan način, oslanjajući se i na rezultate istraživanja nauke o sigurnosti i drugih naučnih disciplina, oblikuje globalne sadržaje koje nastoji realizirati preko uspostavljenih subjekata koji čine sistem sigurnosti u društvu. Na to utječe niz relevantnih definirajućih faktora bez kojih nije moguće ostvariti konkretnu djelatnost koja bi rezultirala dostizanjem povoljnog stanja nacionalne sigurnosti. Važno je napomenuti, da svaka organizirana država oblikuje i razvija niz politika kao što

su ekonomska, vanjska, odbrambena, socijalna, zdravstvena, ekološka, energetska, kulturna, obrazovna. Sve ove politike imaju odgovarajućeg utjecaja na stanje sigurnosti. Iz tih razloga one čine politiku sigurnosti na globalnom nivou. Međutim, i sigurnosna politika se treba prilagođavati novim izazovima i zahtjevima savremene civilizacije. Pojedini autori sigurnosnu politiku definiraju kao djelatnost za pripremu osiguranja pred izvorima budućeg ugrožavanja u prirodi, društvu i među društvima. Pored toga, kaže se da ona predstavlja zbir svih mjera, djelatnosti, postupaka namijenjenih uspostavljanju i djelovanju sistema nacionalne sigurnosti. U užem značenju, cilj je "sigurnosne politike stvaranje koncepta mehanizama i sredstava kojima se osiguravaju unutrašnja i vanjska sigurnost društva, a predstavlja konkretizaciju političkih, organizacijsko-tehničkih i drugih načela sigurnosne politike u širem smislu". (A. Grizold, n.d., str. 33.). Rezolucija o ishodištima osnova nacionalne sigurnosti Republike Slovenije nacionalnu sigurnosnu politiku određuje "kao cjelinu političkih, ekonomskih, socijalnih, pravnih, odbrambenih bezbjednosnih i drugih opredjeljenja, aktivnosti i nastojanja sa kojom se obezbjeđuje što veći mogući stepen nacionalne bezbjednosti." (A. Anžić, n.d., str. 38.). Ovdje jasno uočavamo da se država u institucionalnom pogledu nalazi u središtu posmatranja.

Velika gibanja u odnosima među državama i sve prisutnije transnacionalne organiziranosti u raznim područjima, međunarodni konflikti, te velike poteškoće u prevenciji i upravljanju raznim krizama, traže od odgovarajućih sigurnosnih organa da na osnovu globalnih sigurnosnih ciljeva iznađu najefikasnije mjere i aktivnosti sa potrebnim sredstvima, koje će u svojoj isprepletenosti, korelaciji i suprotstavljenosti ličnih, grupnih i drugih zahtjeva i interesa, dovesti do potrebe zajedničke aktivnosti koje imaju presudan značaj za nacionalnu sigurnost. U kompleksnim političkim i drugim prilikama, politika sigurnosti treba pravovremeno da iskaže svoj aktualitet. Dakle, ona mora razumjeti probleme savremene društvene stvarnosti. Ako to nije u stanju, ona je osuđena na improvizaciju čije ishodište može biti narušavanje sigurnosnog stanja. Tim više, ako znamo da problem savremene stvarnosti, globalni tokovi kao i transnacionalni izazovi impliciraju, niz faktora koji mogu uzrokovati nestabilnost i sukobe sa mogućim i veoma teškim posljedicama. Postavlja se osnovno pitanje: kako sigurnosnom politikom odgovoriti na sve ove izazove koji su svakim danom složeniji, kompleksniji, opasniji i sl? Naročito izazovi na globalnom planu se reflektiraju na nacionalnu sigurnost. To zahtijeva veoma ozbiljan i po društvo odgovoran pristup u kreiranju politike sigurnosti, koja će se operacionalizirati preko za to određenih organa i institucija. Oni svojim sveukupnim djelovanjem moraju održati potrebnu nadmoć konstruktivnih nad

destruktivnim tendencijama u razvoju društva. Međutim, sve ove aktivnosti zavise od ljudskog faktora, tako da je nemoguće "reći išta smisleno o upravi, a da se ne govori o političkom ponašanju čovjeka... njegovim ciljevima, osjećajima, vjerovanjima, vrijednostima". (Eulau H., 1963., str.3.).

Očito je da je sigurnosna politika u međuzavisnosti sa svim aspektima čovjekove aktivnosti. Njena posebnost koja prožima sve sfere društvenog života, razumljivo otežava njeno efikasno oblikovanje i sprovođenje. Razlog tome nalazimo i u velikoj opasnosti od tehnoloških dostignuća. Zbog toga se ne može favorizirati jedan segment, nego sa naučnog interdisciplinarnog stajališta i na temelju izvorišta ugroženosti, trezveno analizirati, sistematizirati i ponuditi sigurnosna prognoza kao putokaz za razrješavanje sigurnosnih problema. Samo neka obilježja i značaj sigurnosne politike, dovoljno govori o njenom utjecaju na efikasno funkcioniranje ostalih oblasti društvene zajednice. Njena rasprostranjenost u različitim društvenim odnosima jasno ukazuje sa kojom odgovornošću subjekti sistema sigurnosti trebaju prići oblikovanju i provođenju mjera sigurnosnog karaktera, uz osiguranje potrebne političke neutralnosti i čije će djelovanje biti unutar ustavno dozvoljenih okvira. Sama priroda, intenzitet i mnogostruke protivrječnosti u društvu uvjetuju i nužno opredjeljuju koncept sigurnosne politike, organizaciju, sredstva i mehanizme djelovanja. Sigurnosna politika time obezbjeđuje i usmjerava skladno operativno djelovanje niza subjekata sistema u cilju razrješavanja najprisutnijih pitanja. Na taj način se obezbjeđuje suprematija mjera sigurnosnog karaktera u odnosu na sve izazove koji prate razvoj savremenog društva. Time ona u suštini predstavlja integralni prateći dio sveukupnih društvenih aktivnosti koje se vode u jednom društvu. Da bi se mogla donijeti odgovarajuća sigurnosna politika, ona se treba zasnovati na okvirnim društveno-političkim osnovama, sigurnosnim procjenama, procjenama ugroženosti, a naročito na rezultatima istraživanja iz oblasti sigurnosti, te iskustvenim saznanjima, uz stvaranje potrebnih materijalno-tehničkih i drugih uslova za razvoj nauke o sigurnosti, uvažavajući spoznaje i drugih naučnih disciplina. U tom kontekstu je neophodan i odgovarajući politički autonoman prostor za djelovanje uspostavljenih institucija. Znači, demokratska sigurnosna politika, lišena raznih pritisaka u profesionalnoj operacionalizaciji, može odgovoriti zahtjevima i potrebama civilnog društva. Samo se tako može donijeti potreban globalni koncept koji će obezbijediti da se operativnim i drugim aktivnostima stvara pretpostavka i afirmišu svi aspekti u razvoju civilnog društva, kroz održanje potrebne sigurnosti na svim razinama. Efikasna sigurnosna politika može uspjeti samo ukoliko je utemeljena na bazi naučnih spoznaja. To predstavlja supstrat u oblikovanju njene okvirne filozofije i služi kao globalna polazna osnova za decidno utvrđivanje obaveza svih podsistema u društvu kada je u pitanju naznačena problematika (ekonomski, socija-

lni, ekološki, politički itd.). Jedna imanentna politika, ali koja u obezbjeđenju demokratskog sigurnosnog prostora sa svim relevantnim referencijama naučno-stručnog karaktera daje šansu sigurnosnim sistemima da u zaštiti fundamentalnih vrijednosti zadobiju potrebno povjerenje građana. Bez tog potrebnog povjerenja niti jedan sistem ne može izvršavati svoju funkciju u društvu s obzirom na pluralizam interesa i protivrječnosti koji nose sa sobom niz implikacija. Time ona dobija izuzetan društveni značaj, posebno u procesu organiziranja čitavog društva na raznim područjima, suprotstavljajući se svim devijantnim ponašanjima.

Demokratska sigurnosna politika, pored osnovne sigurnosne komponente, treba svojim praktičnim aktualitetom putem organa i službi sigurnosti, te ostalih institucija, dati potreban okvir koji implicira njihovu dinamičku međuzavisnost u održanju stabilnosti političkog poretka. Ovim jasno prepoznajemo mjesto sigurnosne politike u društvu. Prilikom oblikovanja globalne vizije u toj oblasti uvijek treba računati sa faktorima iznenađenja. Velika je diskrepanca između sve naglašenijih potreba za ostvarenjem ljudskih prava i sloboda i nastojanja za visokim nivoom stabilnosti i sigurnosti demokratskog društva. Teško je naći model održanja potrebne ravnoteže. Proturječja između slobode i sigurnosti mogu se uspješno prevladati i ublažiti samo jednom konzistentnom sigurnosnom politikom. Njome se moraju vrijednosti pojedinaca i društva dovesti u potrebnu korelaciju. Ovdje je važno shvatiti da se u oblikovanju sigurnosne politike treba imati osjećaj za traženje najoptimalnijih rješenja koja se temelje na osnovu prisutne stvarnosti. Tim više, pošto tehnološki noviteti nose sa sobom i brojne izazove. Ta dinamika tehnoloških dostignuća uslovljava neizvjesnu budućnost, a time i nesigurnost sa raznolikim aspektima koji prijete savremenoj civilizaciji. Samo razumijevanje osnovnih pravaca razvoja u svim oblastima i analogno tome, uspostavljanje efikasnih potrebnih mehanizama u sigurnosnom pogledu, može garantirati jednu ravnotežu koja je neophodna za egzistenciju društva i njegovih članova. Međutim, treba reći da je vrlo teško prognozirati buduće procese, jer su oni veoma nepredvidivi. Jedino je moguće dati okvirne putokaze, ali samo na osnovu sadržajnog poznavanja društvene stvarnosti. Iz tih razloga se koncept sigurnosne politike treba donositi samo na osnovu naučne i stručne spoznaje sigurnosne stvarnosti, od čega zavisi i oblikovanje sigurnosnih ciljeva i strategije ostalih podsistema. Ipak, treba apostrofirati, da je oblikovanje i definiranje globalne nacionalne sigurnosne politike, uz određivanje prioriteta, veoma odgovoran i složen zadatak. Na to upućuje naglašena složenost i kompleksnost društvene zbilje u skoro svim sferama života i rada. U tom pravcu nacionalne države u kontinuitetu kreiraju koncepcijske i strategijske okvire sigurnosne politike kao političko-metodološke operativne instrumenta-

rije u očuvanju svojih vitalnih vrijednosti, odnosno ostvarenju nacionalnih ciljeva. Gradi se jedna sasvim nova koncepcija i strategija koja svoje ishodište nalazi u sigurnosnoj politici i predstavlja relevantno obilježje funkcioniranja političke vlasti. Pitanja sigurnosti će i ubuduće imati prevladavajući značaj s obzirom na političko-sigurnosne i ostale opasnosti koje će i dalje u većoj ili manjoj mjeri biti prisutne u postojećim vojno-političkim i drugim odnosima na međunarodnom planu.

Ovih nekoliko naznaka o politici sigurnosti nedvosmisleno govori da su izazovi sigurnosnog karaktera ključni za nesmetano funkcioniranje svih institucija društvenog sistema. Kao odlučujući činilac u suzbijanju i otklanjanju svih izvorišta nesigurnosti jeste reakcija cjelokupnog društva, a ne samo državnih organa koji se po prirodi svoje djelatnosti bave ovom problematikom. U tim uslovima smatramo da prognoziranje ima posebno značenje. U globalnoj viziji sigurnosne politike, prognostičke analize sa svim aspektima: naučnim, stručno-operativnim, praktičnim, vremenskim, iskustvenim, prostornim itd, mogu poslužiti kao fundament u operativno-sigurnosnom postavljanju prema svim oblicima i vidovima devijantnosti. Međutim, svaka prognostička vizija ima veće izgleda na postavljanju čvršćih hipoteza ukoliko se radi o skorašnjim sigurnosnim problemima. Naime, stvarna i korisna spoznaja svih problema sigurnosti na naučnom, stručno-operativnom, praktičnom nivou, moguća je samo većim stupnjem planiranja, ali na osnovu oblikovane sigurnosne politike. Stoga treba znati, da se vrijeme sadašnjosti brzo skraćuje, a nepoznata budućnost stiže iz složenih sigurnosnih izazova i problema koje nosi razvoj društva. U svim demokratskim državama, oblikovanje i donošenje nacionalne sigurnosne politike je zadatak Parlamenta. U njemu se omogućuje transparentni dijalog o svim aktualnim temeljnim problemima političke zajednice, a time i pitanjima sigurnosti. Pored toga, organizacija i pluralizam političkog života treba i u sferi sigurnosti da omogući slobodu aktivnosti, stvaralaštva i sudjelovanje građana, naročito na lokalnom nivou, u donošenju vitalnih preventivnih programa. Dakle, globalne okvire donosi Parlament ili druga tijela države koje subjekti sistema sigurnosti realiziraju, ali sa različitim ulogama. Sigurnosna politika je prevashodno upravljena na stvaranje neophodno potrebnih preduslova koji će omogućiti da politička vlast oblikuje jednu poželjnu demokratsku i sigurnosnu zajednicu. To istovremeno omogućuje da politički ideali prerastaju u političko-sigurnosnu doktrinu, kojom se nastoje iskazati optimalni koncepti suživota i strategije postupaka u cilju ostvarenja institucionalno postavljenih ciljeva. Dakle, u okvirima političke doktrine, sigurnosna politika joj pruža potporu u njenom djelovanju, legitimiranju stabilne političke zajednice, otklanjajući sva ona ponašanja koja stoje na putu strategijskog djelovanja. U naučnom interdiscipli-

narnom promišljanju sigurnosne politike susrećemo se sa pojmovima kao što su vlast, moć i utjecaj. Pošto ovi termini zaslužuju širu elaboraciju, ovom ćemo prilikom istaći samo par naznaka. Naime, već smo kazali da je svaka vlast, u osnovi, politička vlast, odnosno produkt politike. Da bi se obezbijedili politički uslovi slobodnog razvoja jedne zajednice, postoji potreba za općim normama koje će institucionalno formulirati opće interese i zaštitu zajednice. Regulativna pravila predstavljaju imperativno političko pitanje, posebno imajući u vidu mogućnost njihovog kršenja. Zato iza njih mora stajati autoritet zajednice. Znači, putem vlasti kao oblika legitimne moći i kao komponente politike, odnosno kroz njeno funkcioniranje, obezbijeduje se ambijent za razmatranje i konkretan uvid u "svrsishodnost doktrine, opravdanost poretka, prisutnost subjekta, te pravilnost i racionalnost političkih procesa", (Leksikon temeljnih pojmova politike, str.15.). Tako da sposobnost i efikasnost institucionalne hijerarhije moći, data legitimnim instrumentima vlasti, predstavlja ključni faktor u potrebnom utjecaju na ponašanje pojedinaca ili grupe koji nastoje svoje ciljeve ostvariti raznim oblicima nasilja. Ovdje jasno uočavamo da je institucionalna moć gradirana na raznim nivoima u rukama institucija državne vlasti. Time dolazimo do spoznaje da je politička vlast u svome legitimnom izdanju "kolektivna moć koju priznaju i prihvaćaju podanici i koja jedina posjeduje pravo organiziranja i upotrebe fizičke sile (Leksikon...1994, str. 179.). Među organe izvršne vlasti spada i izvršno – prinudni aparat. Međutim, "kakav je prinudni i izvršni aparat, kakav je njegov odnos prema predstavničkim tijelima, pa čak i zvaničnim nosiocima izvršne funkcije, kojim sredstvima ona raspolaže i pod čijom se stvarnom kontrolom i utjecajem nalazi, zavisi, u mnogome, prava struktura izvršne vlasti i time kvalitet i oblik jednog političkog sistema. (J. Đorđević, n.d., str. 642.). Kao što vidimo, da bi politika mogla ostvariti svoje zadatke, ona se koristi državom. Bez tog osnovnog oslonca politika apsolutno ne bi bila u stanju da realizira politički program. Pošto je cilj svake vlasti da kod građana budi vjerovanje u svoju legitimnost, dolazimo ponovo do centralnog pitanja, a to je funkcionalna složenost i operativno djelovanje organa izvršne vlasti. Donošenjem ustava i zakona i drugih podzakonskih akata, tačno se preciziraju uloge i moć organa i službi sigurnosti u jednom modernom društvu, tako da sigurnosna teorija i sigurnosna filozofija, kroz donošenje sigurnosne politike, daje potreban globalni naučni okvir na nivou države radi zaštite temeljnih vrijednosti datog društva. Odsustvo potrebnog nivoa sigurnosti svakako dovodi u pitanje stabilnost funkcioniranja institucije vlasti, a time i društva u cjelini. U tom smislu, zadatak je institucija koje donose globalne okvire sigurnosne politike da se njenim provođenjem obezbijedi potrebna stabilnost države, ali ne dovodeći u pitanje ustavnu zaštitu osnovnih prava i sloboda. Dakle, u jednom poželjnom demokratsko-sigurnosnom prostoru obezbijeduju se uslovi koji svim članovima političke zajedni-

ce omogućuju razvoj i usavršavanje u svim oblastima pridržavajući se ustavnih i zakonskih dopuštenih okvira. Naznačena međusobna demokratsko-sigurnosna uslovljenost, jedina može eliminirati redukcionistička shvatanja i postupanja, jer, pluralitet interesa i potreba u demokratskom društvu ne trpi pomenuta ograničenja, jer ona dovode u pitanje osnovne odrednice demokratskog življenja. Međutim, i u poželjnim okvirima dolazi do "demokratske nesigurnosti", posebno u operativnom provođenju mjera sigurnosne politike, tako da pluralitet ciljeva u društvu neminovno proizvodi i konfliktne situacije. Upravo u tim prilikama trebaju doći do izražaja demokratsko-sigurnosne legitimne snage uspostavljenih institucija koje će prevashodno mjerama prevencije suziti i eliminirati prostor devijantnog ponašanja. Pri tome se moraju uvažavati osnovni standardi ljudskih prava i sloboda, što je i fundamentalni postulat u njihovom postupanju. Sve to upućuje na zaključak da razvoj svih aspekata demokratskog društva, a osobito stvaranja ambijentalnog prostora za humaniziranjem ličnosti u kojem kultura i vrijednosne dimenzije pojačavaju ulogu i osnovni značaj ljudske stvaralačke ličnosti, mora pratiti i sigurnosnu politiku. Uvažavajući naznačene premise, proizlazi da bez potrebne stabilnosti za bilo koje društvo ne možemo reći da može zadržati svoju organizacionu strukturu.

Iz dosadašnjih promišljanja vidimo da je sigurnosna politika ključni element u funkcioniranju jedne države. U njenom kreiranju moraju doći do izražaja savremena civilizacijska dostignuća u svim oblastima, što je vrlo važno za emanaciju svih demokratskih postulata. Pošto živimo u vremenu velikih neizvjesnosti, protivrječnosti, složenosti savremene stvarnosti, koje uzrokuju raznovrsne konfliktne prilike, sigurnosna politika mora odražavati smisao stabilnog egzistiranja političke zajednice. Dakle, mora biti jedna imanentna efikasna preventivna sigurnosna politika kojom će se obezbijediti slobodan demokratski sigurnosni prostor u kojem će se odvijati potrebna politička i druga aktivnost u društvu. Stoga nam ostaje da konačno pokušamo dati jednu integralnu definiciju sigurnosne politike. *U jednom demokratskom, pluralističkom, pravnom i civilnom društvu, sigurnosnu politiku, koja se temelji na političkim, demokratskim i ustavno-pravnim osnovama, možemo definirati kao okvirni kompleks mjera i aktivnosti na političkom ekonomskom, socijalnom, sigurnosnom, odbrambenom planu kao i u drugim oblastima donesenim u skladu sa sadržajnom naučnom, stručno-operativnom i praktičnom analizom izvorišta ugroženosti, čija se operacionalizacija odvija i usmjerava putem legitimnih podsistema u državi, koji, sa jasno preciziranim funkcijama, te poštujući načela ustavnosti i zakonitosti, svoje aktivnosti provode u skladu sa demokratskim vrijednostima društva, a sve u cilju zaštite vanjske i unutrašnje sigurnosti društva.*

Oblikovanje sigurnosne politike na nivou Bosne i Hercegovine

Bosna i Hercegovina kao mlada demokratska država koja se nalazi u procesu tranzicije, sa svim unutrašnjim protivrječnostima političke, etničke, ekonomske, kulturne i druge naravi, nastoji oblikovati i artikulirati novi model razvoja demokratije i njenih institucija, primjereno razvoju svih savremenih civilizacijskih društava. Dakle, traži se takva priroda preobražaja koja treba dati odgovarajući obol u iznalaženju najoptimalnijih rješenja i objektivnom sagledavanju svih zapreka različitog karaktera i intenziteta koje još uvijek opterećuju bosansko-hercegovačku društvenu zbilju. Afirmacija i brisanje distance prošlosti između građana i naroda BiH, ujedno je i putokaz za reafirmaciju svih demokratskih premisa koje daju važan impuls u stabilnosti političkog sistema u BiH, jer, niti jedan politički sistem ne može egzistirati ukoliko on u kontinuitetu ispoljava disfunkcionalne i nestabilne sigurnosne tendencije koje dovode u pitanje osnovne društvene vrijednosti. Polazeći od toga, napori su upravljani ka lomljenju granica međusobne zatvorenosti i isključivosti, čime se otvara prostor za eliminiranjem onih izazova koje dovode u pitanje civilizacijsko življenje i razvoj BiH kao multietničke, multikulturalne i multikonfesionalne države. Iz ovoga se može izvući jasan zaključak: uspostava pravnog sistema na nivou države BiH i entiteta sa odgovarajućim institucionalnim sigurnosnim i zaštitnim mehanizmima, još uvijek se odvija u veoma specifičnim i otežavajućim političkim, ekonomskim, socijalnim i drugim okolnostima, sa različitim pogledima na rješavanje krucijalnih pitanja, koja uzrokuju stanovitu društvenu, političku i sigurnosnu nestabilnost na raznim područjima života i rada. Pojedine tendencije sigurnosnog karaktera su dovodile i dovode do latentnih kriza i ugrožavanja lične i imovinske sigurnosti građana, odnosno ugrožavanja njihovog dostojanstva, na raznim područjima Bosne i Hercegovine. U tom kontekstu, nameće se relevantno pitanje o razvojnim perspektivama ukoliko su one permanentno opterećene mnogobrojnim sigurnosnim izazovima, odnosno ostvarenju poželjnih političkih okvira u kojima će sigurnosni mehanizmi kao izvršni organi političke vlasti konačno postati fundamentalni konstituensi u održanju poželjne sigurnosne klime na prostoru BiH. Međutim, da bi smo mogli govoriti o demokratskom razvoju, on treba da proizlazi iz ustavno-pravnih rješenja. Isto tako, za jednu državu ne možemo kazati da je ustavna ukoliko nije organizirana na demokratskim postulatima. Stoga država BiH kao autoritet u zajednici sa zakonitom legitimnom vlašću mora strogo voditi računa o održanju visokog koncepta poštivanja ljudskih prava. Sama uspostavljena simbioza u operacionalizaciji demokratskih principa i artikulacija ne samo između oficije-

lnih organa, nego i drugih nevladinih institucija, predstavlja putokaz za izgradnju i afirmaciju civilnog društva.

Demokratski i ustavno-pravni okvir predstavlja supstrat u zadovoljenju egzistencijalnih i drugih ljudskih potreba, među kojima su od posebne važnosti potrebe za obezbjeđenjem povoljnog stanja sigurnosti. Time sigurnost nedvojbeno predstavlja jednu od ključnih ustavnih kategorija i u općem okvirnom sporazumu za mir u Bosnu i Hercegovini i u Ustavu BiH i entiteta, odnosno aneksima. U skladu sa odredbama Ustava BiH (član 1) Bosna i Hercegovina "nastavlja svoje pravno postojanje po međunarodnom pravu kao država u međunarodnim priznatim granicama", ali sa izmijenjenim unutrašnjim ustrojstvom u čijem su sastavu Federacije BiH i Republika Srpska. U istom članu se navodi da BiH ostaje članica Ujedinjenih naroda. Pored svih ranije naznačenih rješenja, nas u ovom dijelu zanimaju ona područja koja tretiraju sigurnosnu problematiku, i s tim u vezi, obaveze odgovarajućih institucionalnih sigurnosnih mehanizama. U vojnom dijelu sporazuma (Anex 1-A) jasno se preciziraju obaveze Republike Bosne i Hercegovine, Federacije i Republike Srpske da "stvore normalne životne uslove u BiH". Osim toga, ukazuje se na potrebu trajnih mjera koje trebaju rezultirati potrebnim nivoom sigurnosti na prostoru BiH. U tom cilju se posebno apostrofira adekvatna kontrola naoružanja, dakle, obezbjeđenje ambijentalnog političko-sigurnosnog prostora i stvaranje neophodnih uslova za razmatranje relevantnih pitanja i iznalazjenje takvih rješenja koja će doprinosti otklanjanju zapreka, koje usporavaju proces u izgradnji mira i sigurnosti. S tim u vezi, entitetima se nalaže da su dužni preuzete obaveze sigurnosnog karaktera provoditi, te ih čine odgovornim za implementaciju naznačenih rješenja. Posmatrano sa sigurnosnog stanovišta (Anex 1-B) članom 1. se ukazuje na "važnost iznalazjenja novih oblika saradnje na području sigurnosti" koji će otvoriti perspektive za stvaranje međusobnog povjerenja i sigurnosti u Bosni i Hercegovini. To istovremeno znači i sigurnost svih njenih građana i naroda, ali i zaštitu njenog suvereniteta, teritorijalnog integriteta, političke nezavisnosti i međunarodnog subjektiviteta (Anex 2-A, član III). Svakako trebamo podvući i propisane mjere za izgradnju povjerenja i sigurnosti u regiji (Anex 1B-član 3.) i mjere subregionalne kontrole naoružanja (član 4.). Ustavnim rješenjima obezbjeđuje se demokratsko-ustavni okvir sa uvažavanjem svih neophodnih pretpostavki za izgradnju BiH kao moderne i pravne države sa vladavinom prava, pri čemu njena sigurnosna komponenta predstavlja jednu od najvažnijih odrednica za razvoj i uključenje u sve regionalne, međunarodne političke, ekonomske, vojno-sigurnosne i druge integracione procese. Na osnovu svega izloženog možemo kazati da Bosna i Hercegovina kao i svaka druga moderna demokratska i pravna država, putem institucionalnih sigurnosnih i

ostalih zaštitnih mehanizama treba obezbijediti zaštitu teritorijalnog integriteta i suvereniteta, političku samostalnost i međunarodni subjektivitet, te ostale vrijednosti pred svim oblicima vanjskog i unutrašnjeg ugrožavanja. Sa svim državnim atributima trebaju se stvarati demokratsko-sigurnosni uslovi za sprovođenje vladavine zakona s osnovnim ciljem obezbjeđenja opće klime za društveno-ekonomski, socijalni, kulturni, i ini razvoj građana i bosansko-hercegovačkog društva u cjelini. Na taj način dolazimo do centralnog pitanja, odnosno kojom politikom osigurati stabilnost i sigurnost u razvoju Bosne i Hercegovine. To je sigurnosna politika, koja svoje uporište ima u već navedenim ustavno-pravnim rješenjima. Dakle, svaka organizirana država koja je prevashodno politička organizacija oblikuje i razvija niz politika (ekonomska, vanjska, odbrambena, ekološka, kulturna, itd.), koje zavisno od prilika i okolnosti, mogu imati odgovarajući utjecaj na stanje sigurnosti u državi. Sve one čine sigurnosnu politiku na nivou države. Znači iz globalnog koncepta sigurnosne politike, proizlaze sve naznačene i druge politike.

Imajući u vidu da smo već ranije naučno i teorijski objasnili bitne aspekte oblikovanja i implementacije sigurnosne politike, ovom prilikom iznosimo još par mišljenja. Općepoznato je, da na kreiranje sigurnosne politike utječu veoma složeni i mnogostruki problemi različite naravi sa nesigurnim varijacijama, kako u pogledu obima, tako i intenziteta. Ranije smo naznačili da se nikad ne može postići apsolutna sigurnost u državi. Ovo ističemo zbog toga što se u samom pristupu oblikovanja sigurnosne politike, imperativno trebaju napuštati dosta prisutni i uvriježeni zastarjeli tradicionalni stavovi, koji preferiraju idealističke koncepte, bez adekvatnog naučno-stručnog i operativnog spoznavanja svih otvorenih i latentnih prijetnji koje u kontinuitetu iznutra nagrizaaju sigurnosno stanje. Osobito ako znamo da se nikada u cijelosti ne mogu predvidjeti budući izazovi i nepredvidivosti sigurnosnog karaktera, tako da i politička reintegracija BiH, i redefiniranje pojedinih relevantnih pitanja teče sa veoma naglašenim problemima, što se odražava na stepen sigurnosti. Polazeći od toga, priroda, intenzitet i sve protivrječnosti, apsolutno opterećuju i koncept sigurnosne politike, organizaciju, sredstva i mehanizme djelovanja. Bosna i Hercegovina je još uvijek izložena raznim oblicima i vidovima ugroženosti. Ukoliko nema sistemskog i konzistentno operativno-stručnog, profesionalnog i pravovremenog reagiranja, sigurnosna zbilja će se nedvojbeno usložnjavati. Osim toga, opterećenost na području unutrašnje sigurnosti direktno se odražava na sposobnost BiH da se aktivnije uključuje u već poznate integracione procese koji se odvijaju u raznim oblastima. Evidentni i složeni problemi na unutrašnjem planu, svaku državu čine nepouzdanim sigurnosnim subjektom međunarodnih odnosa. Isto tako, nepravovremeno ili sporo reagi-

ranje na te raznolike izazove, dovodi do improvizirajućih postupaka, što u krajnjoj instanci vodi ka destabiliziranju sigurnosti u svakom društvu. Na temelju izloženog možemo kazati da "kreiranje politike sigurnosti postaje veliki izvor utjecajnih varijabli u odnosu prema problemima same nacionalne sigurnosti". (B. Buzam, n.d., str. 2 i 5.). Zbog toga definiranje politike sigurnosti predstavlja zvanično i odgovorno donošenje kompleksnog koncepta, čiji se sadržaji moraju kreirati u ustavno-zakonskim autonomnim okvirima sa svim relevantnim premisama i strategijom implementacije kroz funkcioniranje elemenata sistema sigurnosti. I ovdje treba doći do izražaja objektivnost u kreiranju sigurnosne politike, lišena bilo kakvih idealističkih sigurnosnih ciljeva, koji se obično utvrđuju na temelju suhoparnih teorijskih uopštavanja. Dakle, samo jedna demokratska, objektivna, pragmatična, efikasna i provodiva sigurnosna politika (sa ciljevima, snagama, sredstvima, dinamikom operacionalizacije, itd.), i njenom djelotvornom implementacijom i donošenjem ostalih racionalnih odluka u konkretizaciji operativnih zadataka, omogućit će političkim strukturama vlasti u Bosni i Hercegovini, da oblikuju jednu poželjnu demokratsku i sigurnosnu zajednicu. Istovremeno, to je način da se kroz praktični aktualitet institucionalnih mehanizama, čije se aktivnosti moraju odvijati u ustavno-zakonskim i političkim neutralnim okvirima, daje puni doprinos u održavanju stabilnosti i sigurnosti političkog sistema u BiH. Jedino se na taj način može stvarati klima o sposobnosti i efikasnosti u zaštiti osnovnih vrijednosti bosansko-hercegovačkog društva.

Umjesto zaključka

Današnja sigurnosna stvarnost u Bosni i Hercegovini, pored donesenih ustava i drugih dokumenata, prisustva OHR-a, OSCE-a, SFOR-a, odiše mnogostруким ograničenjima, koja ne daju dovoljnu šansu sigurnosnim mehanizmima da, na bazi naučnih i stručnih spoznaja i poznavanja prirode i karaktera svih sigurnosnih prijetnji i izazova, obezbijede poželjan demokratsko-sigurnosni prostor i uslove svim građanima i narodima BiH za razvoj i usavršavanje u svim oblastima, pridržavajući se Ustava i zakonskih dopuštenih ovlašćenja. U okviru ovoga, treba istaknuti i nedovoljnu sposobnost postojećih sigurnosnih i ostalih zaštitnih mehanizama, opterećenih političkim i drugim vidovima utjecaja da svoje organizacione, stručne, operativne, profesionalne, etičke i druge performanse prilagode novonastalim savremenim uslovima. Treba znati da sigurnosna politika, koja izražava savremena civilizacijska dostignuća u svim oblastima, odražava smisao stabilnosti i egzistiranja Bosne i Hercegovine kao političke zajednice, te obezbjeđuje da uspostavljenim legitimnim sigurnosnim podsistemima, koji sa jasno preciziranim funkcijama i poštujući osnovna prava i slo-

bode građana, svoje aktivnosti provode u skladu sa demokratskim vrijednostima moderenog, pravnog i civilnog društva. Nema sumnje da pred političkim i profesionalnim sigurnosno-zaštitnim strukturama u BiH, stoje veliki izazovi i odgovornost, s obzirom da u zemljama koje imaju dugu demokratsku i policijsku tradiciju, politika sigurnosti ima specifično mjesto u razvoju društva i predstavlja jednu od najznačajnijih sigurnosnih spona, koja doprinosi stvaranju potrebnih pretpostavki za progresivan i demokratski razvoj u svim sferama društvenog života.

Abstract

Turbulent relations among states and expanding transnational pattern of organization in various areas, international conflicts, and huge problems in prevention and management in various crisis, on the basis of global security aims, from various security agencies demand the most effective working programs with necessary means, which will in its network, correlations and competition among personal group and other requests and interests, lead towards the need of common engagement that have a decisive significance for national security. Bosnia and Herzegovina is still exposed on various models and means of imperilment. The non-existence of systemic and consistent practical expertise, professional and timely reaction, security reality makes even more complex. The fact that area of internal security is burdened with problems directly reflects on the ability of BiH to get more actively involved in already familiar integration processes that are taking place in different areas. Non-timely or slow reaction to these various challenges causes improvised actions, which in the final instance leads towards the destabilization of security in every society. The creation of security policy becomes a huge source of real variables in relation towards problems of national security.